

Nr 57.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till förvärv av vägmark m. m., given Stockholms slott den 8 februari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Torsten Nilsson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 februari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson:

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag anvisade 1945 års riksdag (skrivelse nr 490) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under rubrikerna Nyanläggning av bygdevägar, Byggande av huvudvägar samt Förbättring av bygdevägar och ödebygdevägar tre reservationsanslag, vardera å 50 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Med anslagen avsågs att bestrida kostnader för förvärv av rätt till mark m. m., som kunde bliva tagen i anspråk vid genomförande av vägbyggnadsföretag, vilka ingingo i upprättade investeringsplaner för budgetåret 1944/45.

I gemensam skrivelse den 26 januari 1946 ha *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* och *statens arbetsmarknadskommission* hemställt, att Kungl. Maj:t för här berörda ändamål måtte ställa till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av ytterligare 1 000 000 kronor.

Ämbetsverken upplysa till en början, att av de för ändamålet anvisade medlen hittills disponerats sammanlagt 15 200 kronor. Emellertid komme, fortsätta ämbetsverken, i slutet av januari 1946 ett expropriationsförfarande rörande ett i investeringsplanen ingående företag att slutföras, vilket komme att för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen medföra skyldighet att till de av företaget berörda markägarna utgiva ersättningar, som högst avsevärt överstege redan anvisade medel.

Beträffande detta expropriationsförfarande anföres följande.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har genom utslag den 9 oktober 1942 förpliktat dåvarande Medelpads västra vägdistrikt att *dels* anordna skenfri korsning mellan vägen Ånge—Alby och statens järnvägar i Ånge samhälle jämte vägförbindelse till Ånge järnvägsstation *samt dels* anlägga förbindelseväg i östlig riktning från sistnämnda stationsväg till lämplig punkt å vägen Ånge—Sundsvall å norra sidan av Ljungan i Borgsjö socken.

Av ovan omnämnda arbeten har före vägväsendets förstatligande vägporten under järnvägen utförts i samband med omläggning av järnvägen.

Bidrag till vägdistriktets kostnader härför hava utgått av tidigare anslag till bidrag till byggande av broar. Vägporten färdigställdes och avsynades den 18 januari 1944.

Övriga delar av vägföretaget hava på grund av den under krigsåren knappa medelstildelningen icke kunnat utföras. Företaget, som exklusive vägporten kostnadsberäknats till sammanlagt 684 800 kronor, varav för marklösen och flyttning av byggnader m. m. 318 080 kronor, har upptagits i investeringsreserven i länets investeringsplan för vägbyggnader. Genom den nya förbindelsen kommer den livliga trafiken över nuvarande plankorsningen med järnvägen att ledas under densamma, och önskemål om förbindelsens färdigställande hava vid upprepade tillfällen framställt av järnvägsmyndigheterna.

Då ett investeringsföretag i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade direktiv skall förberedas så, att företaget vid inträffande arbetslöshet skall kunna snabbt igångsättas och bedrivas i full omfattning utan hinder av förberedelsearbeten, måste upplåtelse av vägrätt från vederbörande markägare föreligga.

Beträffande vägföretaget i Ånge hava frivilliga vägrättsupplåtelser icke kunnat åvägabringas, varför expropriationsförfarande måst av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillgripas. Efter framställning av styrelsen har Kungl. Maj:t den 2 mars 1945 medgivit styrelsen rätt att i den ordning lagen den 12 maj 1917 om expropriation stadgar förvärva den mark eller rätt till mark som beräknas komma att ingå i ifrågavarande vägföretag.

Det planerade vägföretaget äger sådan sträckning, att detsamma berör de mest centrala delarna av Ånge samhälle. Sålunda måste bland annat några affärsfastigheter jämte en verkstad nedrivs och flyttas, varigenom de nuvarande innehavarna nödgas flytta sina rörelser till nya lokaler eller helt nedlägga desamma.

Efter i vederbörlig ordning utfärdade stämningar förekom målet första gången inför Medelpads västra domsagas häradsrätt den 28 maj 1945, varvid expropriationsnämnd tillsattes. En vilandeförklaring av expropriationsmålet att återupptagas efter anmälan av part syntes på grund av nedannämnda skäl icke böra förekomma i förevarande fall. Genom den anhängiggjorda expropriationen hade ett visst osäkerhetstillstånd inträtt såväl för fastighetsägarna som innehavarna av ovan omförmälda rörelser. Detta innebär särskilt för de sistnämnda ett stort obehag, då inköp av varulager och eventuell utvidgning av rörelsen icke kunde företagas, varigenom det ekonomiska resultatet kunde förväntas bli lidande. Vid sådant förhållande synes det sannolikt, att markägarna, därest expropriationsförfarandet fördröjdes, skulle jämlikt 7 § i expropriationslagen komma att tillerkännas särskild ersättning för den lidna skadan.

Expropriationsnämnden har efter besiktning å marken avgivit utlåtande rörande de ersättningar vilka böra utgå till respektive markägare. Utslag i målet meddelades den 22 januari 1946, varvid ersättningar med närmare 325 000 kronor utdömdes. Härtill kommo expropriationskostnader med cirka 15 000 kronor.

Ämbetsverken erinra härefter om att jämlikt 48 § expropriationslagen utdömd expropriationsersättning skall nedsättas hos länsstyrelsen inom nittio dagar från det utslaget vunnit laga kraft. För den skull erfordrades, bortsett från de medel som stode till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfo-gande, i runt tal 340 000 kronor.

I fråga om vägföretag å rena landsbygden hade, meddela ämbetsverken, expropriationerna i regel medgivit, att expropriationsmålen förklarades vilande för att sedermera återupptagas efter anmälan av part. Framhållas finge dock, att häradsrätt i ett fall, där expropriat bestritt nyss angivet förfaringssätt, icke medgivit målets vilandeförklaring på den grund, att det vore ovisst, när arbetena skulle igångsättas, utan förordnat om utseende av expropriationsnämnd.

Frågan om i vilken utsträckning expropriation av mark borde tillgripas såsom förberedelseåtgärd för företag i investeringsplanen samt i vilken utsträckning expropriationsärendet borde fullföljas, syntes, framhålla ämbetsverken, böra bedömas med hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen. Ämbetsverken anföra i dylikt hänseende:

I de fall, då fastigheten, beträffande vilken expropriation är erforderlig, är belägen på sådant sätt i vägföretagen, att arbetet oberoende härav kan igångsättas och bedrivas i full utsträckning och olösta markfrågor ordnas under arbetstiden, synes med expropriationsförfarandet kunna anstå, tills företaget påbörjats. Detta gäller särskilt i sådana fall, då vägföretaget är av jämförelsevis låg angelägenhetsgrad ur vägsynpunkt eller beläget i mindre konjunkturkänslig trakt med tillfredsställande investeringsreserv i övrigt.

För ur vägsynpunkt eller sysselsättningssynpunkt angelägna vägföretag synes emellertid en högre beredskap i fråga om förberedelsearbetena böra hållas. Det är därför viktigt, att tillgång säkras till sådan mark, vars förvärvande utgör en förutsättning för företagets omedelbara igångsättande. För att begränsa medelsbehovet för markförvärv för i investeringsplanen ingående företag, innan dessa utföras, synes det dock möjligt att, där beredskapsläget så medgiver, tillämpa det tillvägagångssättet, att väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen, då anhängiggjort expropriationsmål icke förklaras vilande eller då expropriat begär vilandeförklarad expropriationsmåls återupptagande, hemställer om målets avskrivning. Styrelsen finge därefter i förekommande fall hos Kungl. Maj:t göra framställning om förlängning av giltighetstiden för expropriationstillståndet. Någon nämnvärd försening i fråga om tidpunkten för företagets påbörjande torde detta tillvägagångssätt icke medföra, då endast tiden för förnyat stämmingsförfarande skulle åtgå för att få taga marken i anspråk. I dylika fall skulle sålunda beträffande företag, där expropriation måste tillgripas, stämning icke uttagas förrän företaget avses att påbörjas eller vid den tidigare tidpunkt, då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens arbetsmarknadskommission kunna finna att ett omedelbart fullföljande av expropriationsmålet är erforderligt för uppehållande av tillräcklig arbetsmarknadsberedskap.

I vilken omfattning ytterligare medel för marklösenersättningar bleve erforderliga beträffande i investeringsplanen upptagna vägföretag för vilka expropriation borde fullföljas, vore, uttala ämbetsverken, svårt att bedöma. Utöver tidigare till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande ställda belopp om sammanlagt 150 000 kronor för markförvärv m. m. syntes emellertid ett ytterligare belopp om tills vidare 1 000 000 kronor böra ställas till styrelsens förfogande. I sistnämnda belopp hade då inräknats erforderliga medel för täckande av kostnaderna för marklösen m. m. beträffande förutnämnda företag i Ånge.

Då det vore svårt att på förhand bedöma medlens fördelning å olika slag av allmänna vägar, syntes styrelsen böra medgivas rätt att utan uppdelning disponera medlen för samtliga i investeringsplanen ingående företag. Om medelsbehovet ansåges böra täckas med särskilt anslag, föresloges detsamma utan att avräknas mot automobilskattemedlen bliva anvisat å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår samt upptaget under anslagsgruppen Vägunderhåll och vägbyggnader: Vaghållningen på landet samt i städer och stadslänkande samhällen, där kronan är vaghållare, och benämnt Markförvärv m. m.

*Departements-
chefen.*

Det har förutsatts, att planläggningen av de arbetsföretag, som ingå i den s. k. investeringsreserven, skall fullföljas så långt, att vid uppkommande arbetslöshet arbetena kunna igångsättas med kort varsel. I vad avser vägarbeten erfordras i detta hänseende, bland annat, att den för företaget erforderliga vägmarken står till förfogande. För vägföretag, som beslutas med stöd av bestämmelserna i 1943 års lag om allmänna vägar, uppkommer vägrätt i och med fastställande av arbetsplan för vägen. Markägaren saknar sålunda i detta fall möjlighet att hindra markens ianspråktagande för vägändamålet. Vad åter angår vägföretag, som av länsstyrelse dömts till utförande enligt 1934 års väglag men ännu icke blivit utfört, kan vägrätt uppkomma endast därest markägaren uttryckligen medgiver, att marken får tagas i anspråk, eller icke framställer erinran mot vägens framdragande å hans mark. Därest markägaren motsätter sig, att för vägföretaget erforderlig mark tages i anspråk, återstår ingen annan möjlighet för vederbörande vägförvaltning än

att genom expropriation söka erhålla den rätt till marken, som kan visa sig behöfvlig.

Vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planläggning av de i investeringsreserven ingående vägarbetena har det visat sig, att i vad avser vissa vägföretag, dömda enligt 1934 års väglag, expropriationsförfarande måst tillgripas för att förfoganderätt till den erforderliga marken skulle erhållas. Såsom av det föregående framgår ha särskilda medel, tillhoppa 150 000 kronor, tidigare anvisats för att bestrida expropriationsersättningar för vägmark och kostnader för expropriationsförfaranden. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen ha nu anmält, att i ett av kronan anhängiggjort mål angående expropriation av mark för ett vägföretag i Ånge, som bland annat avser anordnande av skenfri korsning mellan väg och järnväg och som ingår i investeringsreserven, domstolen den 22 januari 1946 utdömt ersättningar, vilka tillhoppa med expropriationskostnaderna uppgå till omkring 340 000 kronor. Det åligger kronan att nedsätta detta belopp hos länsstyrelsen inom 90 dagar efter det utslaget vunnit laga kraft.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen ha beräknat, att behov av ytterligare medel för marklösenersättningar kunna uppkomma, och ha fördenskull hemställt, att med inräknande av ersättningarna för marken i Ånge ett belopp av 1 000 000 kronor måtte ställas till förfogande. Ämbetsverken ha därvid utgått från att expropriationsförfarande skulle tillgripas endast i sådana fall, där det vore fråga om ur vägsynpunkt eller sysselsättningsynpunkt angelägna vägföretag, beträffande vilka överenskommelse med markägaren icke kunde träffas om upplåtande med vägrätt av för företaget erforderlig mark. För egen del vill jag understryka denna uppfattning. I princip böra nämligen kostnader av här ifrågavarande slag bestridas i samma ordning som utgifterna för vägföretaget i övrigt. Därest detta utföres såsom beredskapsarbete, böra sålunda även markkostnaderna utgå av medel, anvisade å allmän beredskapsstat, medan dessa kostnader vid företagets utförande såsom ordinarie vägarbete böra belasta å riksstaten anvisade väganslag. För att få kostnaderna rätt redovisade är det sålunda önskvärt, att utgifterna för markanskaffning om möjligt icke aktualiseras innan det står klart, huruvida företaget kommer att utföras såsom beredskapsarbete eller ordinarie arbete. Då det är av vikt, att sådana i investeringsreserven ingående arbeten, som äro särskilt angelägna, äro så förberedda, att de kunna snabbt påbörjas, därest förhållandena skulle kräva detta, bör emellertid ett lämpligt avvägt belopp stå till förfogande för bestridande av uppkommande kostnader för förvärv av sådan mark, till vilken vägrätt ej kan erhållas.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår ha under olika rubriker tre anslag om tillhoppa 150 000 kronor tidigare anvisats för vägmarskostnader. Av detta belopp ha hittills endast omkring 15 000 kronor behövt tagas i anspråk. Återstående medel å anslagen böra i syfte att bland annat förenkla redovisningen lämpligen överföras till det nya anslaget. Detta synes i förhållande till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetsmarknads-

kommissionen hemställt kunna något begränsas. Jag föreslår, att anslaget anvisas med 850 000 kronor. Då den nu aktuella expropriationsersättningen skall erläggas under innevarande budgetår, bör anslaget anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46. Anslaget torde i enlighet med vad som skett i fråga om de tidigare för samma ändamål anvisade anslagen böra avräknas mot automobilskattemedlen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under sjätte huvudtiteln till *Markförvärv m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 850 000, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.